

Reda ČIEČKIŪTĖ

Penktadienį Zanavykų muziejuje atidaryta Lietuvos kariuomenės Krašto apsaugos savanorių pajėgų Dariaus ir Girėno apygardos 2-osios rinktinės 205-osios pėstininkų kuopos vadės vyr. Itn. Elmyros Baljanaitės-Stanevičienės bei šaulės Mantilės Ambrukaitytės fotografijų paroda „Resistencijos archeologija“. Joje užfiksuoti šiemet Lekėčių Rūdžilio miške vykę bunkerio atstatymo darbai. Be to, renginio metu pristatyta dokumentinė apybraiža apie Tauro apygardos Žalgirio rinktinės partizanus ir i kitą tarnybos vietą išlydėta dvejus metus Šakių kuopai aktyviai vadovavusi E.Baljanaitė-Stanevičienė.

Išskelta rezistencijos tema

Per dvejus E.Baljanaitė-Stanevičienės vadovavimo metus Šakiuose įsikūrusi kuopa ypač suaktyvėjo, dabar ją vienija per 90 karių savanorių. Kuopas nariai ne tik dalyvauja karinėse pratybose, pėsčiųjų žygiuose ar įvairių minėjimų metu į dangų paleidžia salves, bet ši pavasarį prisiėdo ir prie bunkerio Lekėčių miškuose atstatymo, taip išsaugodami Laisvės gynejų Julijono Būtėno–Strėvės bei Petro Jurkšaičio–Beržo atminimą.

Kiekvienas prisilietimas

Atsisveikinimo proga dovanoja dokumentinę apybraižą apie partizanus

Prie išeidama E.Baljanaitė-Stanevičienė turėjo pažadeti, kad nepamirš Šakiuose esančios kuopos.
S.Sinkevičiaus nuotrauka

bunkerį kariai savanoriai turės atstatyti be pašaukimo. Tai reiškia, kad kariai savanoriai prie bunkerio dirbo be jokio atlygio, aukojo savo laisvalaikį“, – aiškino E.Baljanaitė-Stanevičienė. Kuopos vadė pasakojo, kad prie bunkerio atstatymo darbų prisiėjo ne tik Šakių kuopa, bet ir šauliai, miškininkai, vietinis ūkininkas, o projekto smegenimis buvo Tauro apygardos vadovo Aleksandro Grybino–Fausto bunkerio atstato Ramūnas

tokiomis sąlygomis galėčiau atlaikti okupantą. Turime didžiuotis, rezistencinius karas Lietuvoje vyko net 10 metų, ilgiausiai iš visų Baltijos šalių. Geresnį istorijos pavyzdį rasti sunku“, – tikino E.Baljanaitė-Stanevičienė. Jai pritarė ir pirmają parodą surengusi Mantilė. „Prisiėjimas prie šio bunkerio atstatymo man yra labai svarbus, taip stengėmės išsaugoti tautos istoriją, parodėme pagarbą praėities herojams, ne-

jau kalbėti apie sužeistuosius. Bégant laikui mažėjo ir partizanų rėmėjų, mat žmonės buvo įbauginti okupantu. „Atstatant bunkerius dabar pastato keturis kaminukus ventiliacijai, kad nepūtų mediena ir jie ilgiau išsilaikytų. Bet taip nebuvu partizanų gyvavimo laiku, jie turėjo tik vieną kaminą, kuris būdavo išvestas prie medžio ar kelmo, taip šiluma kildavo aukštyn ir netirpydavo sniego. Kitaip priesai būtų greitai radę

macią rinko ir A.Bajerčius, Tauro apygardos partizanų ir tremtinį muziejaus darbuotojai. Gelgaudiškietis sakė, kad nesurinkti tokios informacijos reikštų pasikėsinimą į valstybingumą.

Renginio dalyviams pristatyti ir keli trumpi dokumentinės apybraižos apie Tauro apygardos Žalgirio rinktinės partizanus epizodai. Pagrindiniai dokumentinio filmo „Šturmo tévonija“ herojais taps partizanų rėmėjas Kestutis Matulaitis, ryšininkas Antanas Puskunigis, centrinė Žalgirio rinktinės ryšininkė Janina Mozuraitytė–Danguolė, partizanų rėmėjas Z.Rakauskas bei tremtinys A.Bajerčius. Visi šie liudininkai dalinsis savo prisiiminimais. Dokumentinis filmas turėtų pasirodyti metų bėgyje, jis bus rodomas per televiziją.

Pagrindiniai šio kūrinio sumanytojai ir įgyvendintojai tapo E.Baljanaitė-Stanevičienė bei operatorius Virginijus Kašinskas.

Kraupūs radiniai

Partizaninių mūsių vietų archeologinių tyrinėjimų apžvalgą pristatės karys Ernestas Kuckailis pasakojo, prie kokių istorinių objektų radinių pats yra prisiėjęs. Jis taip pat pažiūrėjo liudininkų pasakojimą.

radau atlenkiamą skustuvą. Skustuvas miške gali atsirasti tik dviejais: arba jį nesėjosi maniakas, arba miške gyvenantis žmogus. O šiemet radome ir kelis prancūziškus šovinius, kuriais taip pat galėjo šaudyti tik partizanai. Vėliau atradome ir laikrodžio korpusą, ginklo dalį, – radybas vardino svečias. E.Kuckailis apgailestavo, kad partizanai kartais kliūva ir dabar. Jis yra aptikę šūvių paženkliną partizanų atminimo paminklą.

Atsisveikinant „susizadėjo“

Renginiui artėjant į pabaigą Šakių kuopos vadė pripinė, jog šiandien yra paskutinė jos darbo diena. Ji savo tarnybą tės Lietuvos kariuomenės Motorizuotoje pėstininkų brigadoje „Žemaitija“. E.Baljanaitė-Stanevičienė pristatė ir laikinai prie Šakių kuopos vado stojanti kuopinininką Raimondą Gaščiūną.

Pamiltą vadę atvyko išlydėti ir būrys šakiečių. Jau pirmadienį su ja atsisveikino rajono vadovas Edgaras Pilypaitis, tada meras kariškei įteikė herbinę Šakių savivaldybės vėliavą. O penktadienį sekmės tolimesnėje tarnyboje linkėjo ir mero pavaduotojas, Jurbarko P.Paulaičio šaulių 701-

minimą.

„Kiekvienas prisilietimas prie šio projekto parodo, kiek iš tiesų mums rūpi mūsų praeities herojai, kurie dėjo visas pastangas dėl geresnės mūsų ateities. Neįtikėtina, kiek drąsos ir ryžto jie tuomet turėjo. Prisidėdami prie to, mes parodome savo pagarbą Tėvynei ir jos istorijai. Mano nuomone, žmogų, kuris prisideda prie Tėvynės saugojimo, geresnės jos ateities kūrimo bei spinduliuoja meile savo kraštui, galime vadinti tautos vedliu“, - teigė E.Baljanaitė-Stanevičienė. Kuopos vadė pasakojo, jog ją ypač sudomino Tauro apygardos istorija, joje vykusios kovos, todėl svarbiausi Tauro apygardos objektai bei detalės integruoti į karines pratybas. Tačiau, anot jos, mintis atstatyti bunkerį šmēstelėjo tik sulaukus kreipimosi į Šakių miškų urėdijos. „Karių darbas neapsiriboja tik šalies gynyba ar Krašto apsaugos savanorių pajėgų vardo garsinimu, taip pat siekiame prisidėti prie partizaninio ar kitos Lietuvai svarbios istorijos išsaugojimo. Pasiskambinus rinktinės vadui ir pristačiusi idėją, gavau sutikimą, bet vadai išspėjo, jog

Aleksandro Grybino-Fausto bunkerį atstatęs Ramūnas Skvireckas. „Šis projektas yra mūsų visų, o šiandien galima išvesti bunkerio atstatymo akimirkas“, - kalbėjo ji.

Nors darbines akimirkas Rūdžilio miške užfiksavo E.Baljanaitės-Stanevičienės bei M.Ambrukaitės duetas, daug prie parodos atsiradimo prisidėjo ir jos sudarytojas fotografas Vidas Venslovaitis. Fotografas pasakojo, kad ieškodamas ir dėliodamas fotografių suko galvą, kaip į dienos šviesą išskelti rezistencijos temą. Anot V.Venslovaičio, bunkerio atstatymas yra naudingas tuo, jog komunistiniu purvu apaugusi tema vėl ištraukta iš po žemės. „Po kiek laiko bunkeris ir vėl sugrius, bet ir gerai, jį iš naujo galės atrasti ir kitos kartos. Rezistencijos tema pereina į dvasinį lygi, ir ji turi būti amžina“, - sakė V.Venslovaitis.

Pirmojoje parodos fotografijoje įamžintas senas įgriuvės bunkeris, kuris pirmą kartą atstatytas 1994 metais. Kitose nuotraukose užfiksuti svarbiausi darbų etapai, o paskutinėje – atstatyto miško brolių slėptuvės pašventinimas. „Pagalvoju, ar šiandien

tautos istoriją, parodeme pagarbą praeities herojams, nepamiršome, kodėl partizanai stengési. Jie stengési dėl geresnės Lietuvos ateities“, - pridurė Šakių „Žiburio“ gimnazijos moksleivė.

Išpūdžiais apie partizanų slėptuvės atstatymą pasidalino ir Partizaninių kovų rekonstruktorius dr. R.Skvireckas. Jis prisiminė, kad panašią akciją atstatant Tauro apygardos vado Aleksandro Grybino-Fausto bunkerį surengė prieš dešimt metų. „Fausto bunkeriu vėl reikės pagalbos. Nežinau, kaip klostysis Rūdžilio miške esančio bunkerio likimas, tiesą sakant rezultatai manęs nedžiugina, nors ir stengėmės padaryti didesnę ventiliaciją nei Fausto bunkeryje, jis vis tiek dréksta“, - pasakojo R.Skvireckas.

Prabilo ir liudininkai

Renginyje dalyvavę keli tų laikų liudininkai prisiminė ir nelengią miško brolių dalią. Lekėtiškis Zenonas Rakauskas kvietė įsivaizduoti, kaip partizanams buvo sunku. Miške esančioje pačių suregzoje slėptuvėje nebuvo jokių patogumų, be to, visuomet tykojo pavojus, kad bunkerį aptiks priešai, ką

aukštin ir netirpdydavo sniego. Kitaip priešai būtų greitai radę slaptavietes. Viską reikėjo apgalvoti, apskaičiuoti“, - aiškino lekėtiškis. Anot jo, paskutiniai metais, kai partizanų mažėjo, netruko nei išdavysčių, nei pasalų. Ir pats partizanų rémėjas buvo ne kartą nutvertas rusų karių, tačiau, teigė jis, viskas baigėsi laimingai, kitaip jis čia nestovėtų.

Savo žiniomis pasidalino ir gelgaudiškietis Antanas Bajerčius. Jis saugo ir mūsų rajono partizanų sąrašą, kuriame yra daugiau nei 500 pavardžių, - visas batalionas, stebėjosi E.Baljanaitė-Stanevičienė. „Daugiausiai informacijos surinkau apie gimtojo Gelgaudiškio valsčiaus pokario veiklą, rezistenciją, tremtį. 1948-1949 metų tremtis buvo pats skaudžiausias smūgis partizaniniams karui. Iš Šakių rajono 1948 metais išvežtos apie 245 šeimos, o 1949 metais – dar daugiau, iš viso apie 500 šeimų. Žmonės ypač išsigando talkinti partizanams, jie neteko vietus pavalyti, nusiprausti, pasigydinti“, - kalbėjo E.Kuckailis. Anot jo, tyrinėjant miškus ir galimas partizanų buvimo vietas, rasta ir nemažai kulkų, ginklų, sagų, net partizano žiedas. Aptiktos ir kelios Laisvės gynėjų stovyklavietės, kuriose rastas puodas, bidonas ir kiti istoriškai ypač vertingi radiniai. Didesnis asmeninis E.Kuckailio atradiamas yra susijęs būtent su Tauro apygarda. „Kęstutis Lukša pasikvietė paieškoti, kur žuvo jo tėtis partizanas Stasys Lukša. Buvo labai sudėtinga, nes trūko daug informacijos, tad paieškos truko kelis metus. Pirmiausia

yrą prisidejės. Jis taip pat patvirtino liudininkų pasakojimus ir priešų žiaurumą. „1991 metais Leipalingyje radome užkastus žmonių palaikus, nepavadinčiai jų palaidotais, palaikai buvo užkasti kur papuola, į per mažas duobes. Kojos sulaužytos, galvos supakotos į kelias dalis, daug patyčių žymių. Tuo metu rasti 32 palaikai. Užfiksavus duomenis palaikai palaidoti Leipalingio kapinėse. Tyrinėjimai buvo pamiršti, tačiau šįmet jie vėl atnaujinti. Atsiradus daugiau galimybų palaikai tiriami iš naujo, bandoma identifikuoti žmones, ieškoma giminių“, - kalbėjo E.Kuckailis. Anot jo, tyrinėjant miškus ir galimas partizanų buvimo vietas, rasta ir nemažai kulkų, ginklų, sagų, net partizano žiedas. Aptiktos ir kelios Laisvės gynėjų stovyklavietės, kuriose rastas puodas, bidonas ir kiti istoriškai ypač vertingi radiniai. Didesnis asmeninis E.Kuckailio atradiamas yra susijęs būtent su Tauro apygarda. „Kęstutis Lukša pasikvietė paieškoti, kur žuvo jo tėtis partizanas Stasys Lukša. Buvo labai sudėtinga, nes trūko daug informacijos, tad paieškos truko kelis metus. Pirmiausia

linkejo ir mero pavauduotojas, Jurbarko P.Paulaičio šaulių 701-osios, Šakių šaulių 405-osios, Kudirkos Naumiesčio šaulių 410 kuopų vadai bei Šakių „Juodojo vilko“ jaunuju šaulių būrio vadas, kultūrininkai, pasieniečiai, policijos atstovai. Perduoti Seimo narės Irenos Haase linkėjimai ir Padėkos. O partizanams nemažai atminimo paminklų pastatės Lukšių seniūnas Vidas Cikana akcentavo, kad tas vertybes, už kurias kovojo seneliai ir tévai, reikia tapti.

Ypač trankiai kuopos vadę išlydėjo ir Šakių 205-osios kuopos kariai. R.Gaščiūnas akcentavo, kad kariai yra prate prie kaitos, o tésti tarnybą kitur néra blogai, nes nauji daliniai reiškia ne tik naują vietą, bet ir naujus iššūkius, patirtį. Kuopa E.Baljanaitė-Stanevičienei įteikė durklą, istorinį šalmą, kuris papuoštas kuopos simbolika, pakabuką su kuopos simboliu – šernu – ir paklause, ar Elmyra sutinka ateityje dar kartąapti jų vade, jai ant rankos užmovė žiedą. „Jau net sapnuose būsiu kartu su Jumis“, - savo kariams atsakė E.Baljanaitė-Stanevičienė.